

УДК 34«20»(063)

ББК 67я43

Ю 70

Організаційний комітет конференції

Голова організаційного комітету:

Коломоєць Т.О. – доктор юридичних наук, професор

Члени організаційного комітету:

Болокан І.В. – кандидат юридичних наук, доцент

Верлос Н.В. – кандидат юридичних наук, доцент

Віхляєв М.Ю. – доктор юридичних наук, доцент

Колпаков В.К. – доктор юридичних наук, професор

Лютіков П.С. – доктор юридичних наук, доцент

Макаренков О.Л. – кандидат юридичних наук, доцент

Сквірський І.О. – доктор юридичних наук, доцент

Шарая А.А. – кандидат юридичних наук, доцент

Юридична наука в XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрями досліджень: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 13-14 травня 2016 року / За заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2016. – 180 с.

ISBN 978-966-916-113-0

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Юридична наука в XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрями досліджень», яка відбулася на базі юридичного факультету Запорізького національного університету 13-14 травня 2016 року.

УДК 34«20»(063)

ББК 67я43

СЕКЦІЯ 8. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МЕТАДАНИХ ЦИФРОВОЇ ФОТОГРАЦІЇ

Білоус В.В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Очікується, що у 2016 р. у мережі Інтернет буде розміщено 2,5 трлн фотографій, що на 15% більше, ніж у попередньому році. Понад 90% цих світлин, найімовірніше, буде знято на смартфони. Ця цифра не враховує трильйони фотографій, що зберігатимуться в пам'яті самих електронних пристроїв. Крім того, близько 26% користувачів смартфонів у розвинених країнах у певні періоди часу не зроблять жодного телефонного дзвінка. Це не означає, що такі користувачі припинили спілкуватися. Вони просто замінюють традиційні телефонні дзвінки на повідомлення, зокрема SMS, а також голосові та відеопослуги тощо [1].

Наведений прогноз свідчить про збереження тенденції зростання в змісті сучасної комунікації між людьми питомої ваги візуальної складової і масового переходу від логосфери до іконосфери завдяки глобальному поширенню та доступності цифрових засобів фотофіксації і відеозапису, зростанню пропускнуї можливості телекомунікаційних мереж і впровадженню Інтернет-ресурсів, що надають необмеженому колу осіб можливості невідкладно та зручно розмішувати аудіовізуальні матеріали в Глобальній мережі. Зазначене слугує приводом для перегляду звичного ставлення до фотографії як носія інформації і вивчення її потенціалу, професійне використання якого може слугувати ефективному вирішенню актуальних завдань криміналістики.

Так, відповідно до ст. 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. До числа процесуальних джерел доказів належать документи. Згідно зі ст. 99 КПК України документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою

письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. До документів, за умови наявності в них вище перелічених відомостей, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні).

Варто наголосити, що електронні аудіовізуальні документи, створені і розміщені в мережі Інтернет різними користувачами, набувають особливої цінності при розслідуванні подій, що мали місце за межами України або на тимчасово не контрольованих урядом територіях. Наприклад, ретельний аналіз загальних і окремих ознак ймовірного знаряддя злочину, зафіксованих у розміщених у вільному доступі численних матеріалах фотозйомки та відеозапису, дозволив Міжнародній групі розслідувань «Bellingcat» ідентифікувати самохідну вогневу установку зенітно-ракетної системи «Бук», з якої з високим ступенем ймовірності 17 липня 2014 р. у небі над Україною було збито пасажирський авіалайнер, що здійснював рейс MH17 [2].

У контексті викладеного типовий смартфон доцільно розглядати як цифровий комп'ютер (Digital computer) – обладнання, яке може у формі однієї або більше дискретних змінних величин виконувати такі функції: а) приймати дані; б) зберігати дані або команди в постійних або змінних (таких, на які можна записувати) запам'ятовувальних пристроях; с) обробляти дані за допомогою збереженої послідовності команд, що може змінюватися; д) забезпечувати виведення даних [3]. Смартфон, як радіоелектронний засіб, що сьогодні в обов'язковому порядку оснащений функцією фотозйомки, можна розглядати як цифрову фотокамеру, в якій зображення проектується на світлочутливу матрицю та первинно обробляється вмонтованим мікропроцесором [4, с. 1546], а утворений у такий спосіб фотодокумент (аудіовізуальний документ, що містить інформацію, зафіксовану на ньому за допомогою фотографічної техніки [5]), зберігається та передається (виводиться) в електронній формі. Завдяки компактності, поліфункціональності, придатності для інсталяції значного числа зручних і корисних додатків та сукупності інших конкурентних переваг цих інноваційних засобів протягом 20 останніх років обсяги поставок смартфонів на світові ринки невинно зростали, що призвело до витіснення з обігу традиційних (аналогових і цифрових) фотокамер і мобільних телефонів і домінування у мережі Інтернет аудіовізуальних матеріалів, відзнятих з використанням саме смартфонів.

З огляду на викладене, наголосимо, що цифрову фотографію прийнято визначати як інформаційну технологію, в якій замість традиційних світлочутливих матеріалів, заснованих на галогеніді срібла, використовується перетворення світла світлочутливою матрицею і отримання цифрового файлу для подальшої обробки та друку. Виготовлені ж за допомогою смартфонів цифрові фотографії (точні відтворення, копії

кого-небудь або чого-небудь) [4, с. 1546], у теперішній час набули криміналістичної значущості не тільки завдяки зафіксованим у них відображенням зовнішніх ознак сприйнятих матрицею об'єктів, але й завдяки недоступним для сприйняття неозброєним оком машинозчитуваним даним EXIF-міток. EXIF (Exchangeable Image File Format) – стандарт, який дозволяє додавати до файлів фотозображень та інших медіафайлів метадані (дані, що описують об'єкти даних [4, с. 661]).

До переліку даних, що можуть записуватися в EXIF кожного файлу, належать відомості про різні характеристики камери та параметри виготовлення окремого фотознімка. Зокрема, про: виробника камери, модель, власника, витримку, діафрагму, світлочутливість сенсора (матриці), використання спалаху, роздільну здатність кадру, фокусну відстань, розмір матриці, дату і час зйомки, географічні координати і часто навіть адресу місця зйомки. Геотег є особливим полем в EXIF-мітці, яке зберігає географічні координати знімка у вигляді даних про географічну широту (latitude) і довготу (longitude), що записані в форматі, зрозумілому будь-якій навігаційній програмі. Для читання й опрацювання перелічених параметрів придатні більшість програм роботи з фотозображеннями (фотоорганайзерів), графічних програм і спеціальних програм роботи з метаданими.

Як слушно зауважує Г. Сателл, «інновації – не поодинокі подія. Технологія не створює прогрес сама по собі – нам потрібно знайти проблеми, які можна розв'язати з її допомогою, а потім змінити принципи своєї роботи, щоб нею скористатися. Тому, хоч додатки для смартфонів і роблять наше життя простішим, нам ще належить побачити реальний вплив цифрових технологій – коли вони почнуть застосовуватися для розв'язання принципово нових проблем» [6]. Такий безумовно раціональний підхід спонукає нас привернути увагу науковців і практиків до того, що дослідження вище перелічених метаданих, так би мовити, реквізитів електронного фотодокумента, дозволяє перевірити справжність останнього та отримати додаткові фактичні дані, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Зокрема, вивчення метаданих фотофайлів про геолокацію дозволить з максимальною точністю встановити місце зйомки, що може набути неоціненого значення, наприклад, при визначенні відправного пункту для пошуку зниклих без вісти (зокрема, selfie-екстремалів) за геопозицією їх останніх фотознімків. Водночас, уміле оперування географічними координатами місця злочину з використанням різних платформ та Інтернет-сервісів, що у теперішній час використовуються для одержання інформації прогресивними верствами суспільства [7, 8], дозволить здійснити швидкий Інтернет-моніторинг і серед трильйонів світлин відшукати у мережі саме ті,

на яких зафіксовані дані про важливі обставини приготування, вчинення і приховування розслідуваного кримінального правопорушення.

Література:

1. Технології, медіа та телекомунікації у 2016 році : щорічний прогноз компанії «Делойт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.deloitte.com>.
2. «Бук 3x2»: тайна потерянной цифры : розслідування Bellingcat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bellingcat.com>.
3. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання : постанова КМУ від 28.01.2004 р. № 86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.]. – К.; Ірпінь: Перун, 2009. – 1736 с.
5. Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах : наказ Міністерства культури і туризму від 03.04.2007 N 22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
6. Сателл Г. Зі сфери фантастики [Електронний ресурс] // Новое Время. – 2016, 8 травня. – Режим доступу : <http://nv.ua>.
7. Назарук Т. Метаданые: Невидимая информация о фотографии [Електронний ресурс] // StopFake. – 2015, 12 червня. – Режим доступу : <http://www.stopfake.org>.
8. Higgins E. Searching the Earth: Essential geolocation tools for verification [Електронний ресурс] // Medium.– 2015, 24 липня. – Режим доступу : <https://medium.com>.